

כאמ"ר קרן לא שנה כמדינה... (מאמר קצר על חשיבות התורה)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

כאמ"ר קרן לא שנה כמדינה... (מאמר קצר על חשיבות התורה)

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת"
רחוב שאנת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עלית
ארץ ישראל

גליון מספר 266

הוצאת ע"י בנים הנה"ג
הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונרן
לע"נ הר"ר צבי בדר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, יד' מר השוון התשס"ט. מסכת קידושין דף לה – דף מא

מיעוטא. ובקובץ שיעורים (חלק ב' סימן כא אות ב) כתב, דרש"י פליג בזה אתוס' בכל הש"ס.

(ה) תוס' ד"ה משום דהוי, בתוה"ד, ויש לומר דמוקי קידוש היום בהדי מצה והקהל וכו' ונשים חייבות בקידוש היום מן התורה. הקשה בשו"ת הגרע"א (סימן קסט), הא אביי גופיה אית ליה בברכות (כ): דקידוש היום דרבנן. ותיירץ, דאין קושית התוס' לאביי גופיה דהא איהו גופיה סבר בשבת (סד.), דלרבי מאיר ורבי יהודה נשים פטורות מתפילין והוי מצות עשה שהזמן גרמא, ולא הקשו אלא לגמרא דידן דסברה בדעת רבי מאיר ורבי יהודה דתפילין הוו עשה שלא הזמן גרמא, ומאידך סבירא לן כאביי דאשה בעלה משמחה.

(ו) גמ', איש או אשה וכו' השווה הכתוב אשה לאיש לכל ענשים שבתורה. פירש רש"י בד"ה לכל ענשים, ולאוינ ענשן מלקות. הקשה המנחת חינוך (מצוה ח', ד'), אם כן מנא לן לחייב נשים בלאו שאין בו מלקות, דאינו בכלל "עונשין". ואמנם הפרי מגדים (בפתיחה כוללת ח"ב יד), כתב בדעת רש"י דנשים פטורות מלאו שאין בו מעשה. וכן כתב המהרי"ט (לעיל לד.) ביישוב קשיית התוס' לעיל (לד.) ד"ה מעקה, שהקשו מאי טעמא לא נחייב נשים במצות מעקה ושילוח הקן מחמת הלאו דאית בהו. ותיירץ, דאין לחייב נשים במעקה ושילוח הקן מחמת הלאו, משום דהוי לאו הניתק לעשה ואין לוקין עליו. אמנם התוס' בסנהדרין (סו.) ד"ה לרבות, כתבו, דנשים חייבות בכל לא תעשה אף שאין בו מלקות. ובתשב"ץ (ח"א סימן ג'), ובעצמות יוסף ובאור חדש כתבו, דילפינן מקרא זה אף ללא תעשה שאין בו מעשה, דמכל מקום עונש מלקות בידי שמים איכא, ועיין באות הבאה.

(ז) רש"י ד"ה דבי ר' אליעזר, לאו לפרושי מתניתין מייתי לה וכו'. הקשה בתוס' הרא"ש, דמהגמ' להלן "וצריכא דאי אשמעינן קמייתא משום כפרה וכו'", משמע, דאין יכולין ללמוד מדרשה קמייתא לכל התורה, אלא ללאוין דאית בהו קרבן אשם. לכך פירש, דאיצטריכו כולוהו לפרושי מתניתין, דכיון דאשכחן דהשוה הכתוב אשה לאיש בכל המקומות הללו, סברא הוא דמוקינן האי קרא דחייב עונשין, לכל איסורים שבתורה, ואפילו היכא דליכא חיוב קרבן ומלקות. ועוד, דמאחר שהשווה הכתוב אשה לאיש בכל הני דוכתי, מסתבר דאין לחלק בחיובן.

(ח) גמ', אשר תשים לפניכם השווה הכתוב אשה לאיש. הקשה בתוס' הרא"ש, הא האי "לפניהם" לא מיירי כלל באשה, דלא איירי אלא בכשרים לדון וכדאיתא בגיטין (פח:), "לפניהם" ולא לפני גויים, ואשה פסולה לדון כדתנן בנדה (מט:): כל הכשר לדון כשר להעיד, ואשה פסולה לעדות כדאיתא בבבא קמא (פח:). ותיירץ, דלעולם אשה כשרה לדון, ומתניתין דנדה לא איירי אלא באנשים, דכל איש הכשר לדון כשר להעיד, מיהו אשה אף דפסולה להעיד כשירה לדון. עוד תירץ, דלעולם פסולה לדון וקרא ד"לפניהם" קאי אדיינים ואנדרונים, ולענין נידונים מרבה נשים אף דפסולות לדון, וכן תירצו התוס' בגיטין (פח:): ד"ה ולא, עיין שם.

דף לה ע"א

(א) גמ', ומדמצינו עשה שהזמן גרמא נשים פטורות מכלל דמצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות. פירש רש"י ד"ה ומדמצינו וכו', מדאיצטריך וכו', והתוס' בד"ה מכלל, הביאו לדבריו באופן שונה, והקשו. וכתב הפני יהושע, שהאריכות שכתבו בדבריו אינו ברש"י שלפנינו, שיש לבאר דבריו באופן אחר, על פי מה שהקשה, דלדברי הגמ' כאן לפי מה דילפה לעיל (לד.) דפטורות ממצות עשה שהזמן גרמא בבנין אב מתפילין, או משני כתובים דמצה והקהל. מדוע הקשה הקשתה מנא לן דחייבות במצות עשה שאין הזמן גרמא, ולא אמרה דמדאיצטריך לפטרן מהזמן גרמא, מכלל דבשלא הזמן גרמא חייבות. ותיירץ, דהיה לגמ' ספק ביסוד דין נשים מסברא חיצונה, אי אמרינן דמדאיצטריך חיובא בלא תעשה, אלמא מסברא יש לפוטרו בכל מצות עשה שהזמן גרמא. או דילמא יש לחייבן יותר במצות עשה, ומשום הכי הקשו מנא לן דפטורים. ומעיקרא שקיל וטרי לצד השני, ובתור הכי שקיל וטרי לצד הראשון, דמינא לן דחייבות במצוות שלא הזמן גרמא. וממצה והקהל ליכא למילף לחיובא, דהוו להו שני כתובים, מה שאין כן הכא דילף מהקישא. והוא מה שכתב רש"י "מדאיצטריך הקישא דתפילין", ולא אמרינן דבלאו הכי פטירי מסברא, מדאיצטריך חיובא בלא תעשה. אלא על כרחך דליכא למימר הכי, דאדרבא יש לחייבן יותר בעשה, ואם כן ממילא דלא מוקמינן הקישא דתפילין אלא בדדמי להו, דהיינו מצות עשה שהזמן גרמא, אבל באין הזמן גרמא הדרינן לסברא דחייבות.

(ב) גמ', אלא למאן דאמר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא וכו'. פירש רש"י בד"ה מאי, דאם כן איפכא איכא למילף דשלא הזמן גרמא נשים פטורות. והביא מההרש"א, שהקשו תוס' ישנים, הא בהדיא איתא בעירובין (צו:), דלמאן דאמר דתפילין מצות עשה שאין הזמן גרמא, נשים חייבות בתפילין. לכך פירשו באופן אחר, דכיון דתפילין מצות עשה שלא זמן גרמא, מנלן לפטור נשים מעשה שהזמן גרמא, אדרבא נילף ממצה והקהל לחייבם למאן דאמר ב' כתובין מלמדין. והפני יהושע יישב פירוש רש"י, דהא דקאמר התם דלמאן דאמר דתפילין אין הזמן גרמא נשים חייבות, הוי רק למסקנא דהכא, דרבי מאיר לית ליה היקישא דכל התורה לתפילין, ומצה והקהל הוו ב' כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין, ולפי זה כל שהזמן גרמא חייבות. אבל השתא סבר המקשן דכולי עלמא אית להו היקישא דכל התורה לתפילין, ואם כן מקשה שפיר דנקיש איפכא. נויש להוכיח דבריו, מהא דרש"י עצמו פירש לקמן ד"ה ופרכינן בדעת רבי יהודה כהתוס' ישנים, והיינו משום, דאחר דתיירץ דרבי מאיר לא יליף היקישא דכל התורה לתפילין, שפיר איכא למימר דאף רבי יהודה לא יליף לה, ולא פריך אלא מאי טעמא, לא יליף מבי' כתובין לחייבן. (ש.צ.א.).

(ג) רש"י ד"ה מאי איכא, אם כן איפכא איכא למילף וכו'. הקשה העצמות יוסף, הא לעיל דייקנן מדפטר במצות עשה שהזמן גרמא, דבשלא הזמן גרמא חייבות, אלמא מסברא חמיר שלא הזמן גרמא מהזמן גרמא, ואיך יתכן למימר איפכא. ותיירץ, דהש"ס מספקא ליה בהך סברא, דאיכא למימר הכי ואיכא למימר איפכא, וזיל הכא קמדחי ליה. עוד תירץ, דכיון דילף מהקישא, אף דמסברא איכא למימר איפכא, מכל מקום אין משיבין על ההיקש. ועיין לעיל אות א'.

(ד) תוס' ד"ה אלא, בתוה"ד, דכיון דאין מלמדין הוי כמו מיעוטא וכו'. ביאר מההרש"ל, דהטעם דלא נקטו כפירוש רש"י בד"ה ומשני, שפירש, דרבי מאיר גמר לה בבנין אב מראייה. משום דהוקשה להם, דמאי חזית למילף בבנין אב מראייה לפטורא הא איכא למילף מהיקישא דכל התורה לתפילין לחיובא, וכקשויית הגמרא לעיל. והמהרש"א ביאר, דלשיטת רש"י, ב' כתובים לא חשיבי כמו

דף לה ע"ב

(ט) תוס' ד"ה איש דבר מצוות, ולא דווקא דהא איתקש עבד לאשה וכו'. [לכאורה כוונתם להוכיח מחגיגה דאשה חייבת במצוות] והקשה הגרע"א, אמאי הוצרכו להוכיח כן מדאיתקש עבד לאשה, הא בהדיא תנן לעיל (כט:): דכל מצות עשה שאין הזמן גרמא נשים חייבות. ונשאר בצריך עיון.

(י) גמ', והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה. כתב הרמב"ם (פי"ב מעכו"ם ה"ב), דעבד אטור בהשחתת זקן. וביאר הר"ן (יא: מדפי הרי"ף), דכיון דטעם היתר הנשים בהשחתה הוי משום דלית להו זקן, ליכא למילף מיניהו לעבדים. והקשה המשנה למלך (על הרמב"ם שם), הא למסקנא פטורא דנשים לא

דף לו ע"ב

ח) **גמ'**, אלא **הואה דבן עוף**. ביאר **המהרש"א**, שהוא הדין דהוי מצי למימר הואה דבן צאן גופיה דכתיב ביה "וזרקו בני אהרן". אלא דלרבותא נקט בן עוף, דאף דלא כתיב ביה מפורש, ילפינן ליה מקל וחומר מבן צאן. ועוד, דאי מיירי בבן צאן היה לתנא לומר "הזריקות" כלישנא דקרא.

ט) **תוס' ד"ה מכניס**, ואם תאמר והא הוי חציצה דהכי נמי אמרינן במנחות וכו'. **השפת אמת (יומא נח.)** תירץ, דאין כוונת הגמרא במנחות (שם) לחסרון חציצה שהרי מין במינו אינו חוצץ, אלא החסרון משום דאין מוגבה מכוחו לבד, וחסר בתנופה. ולכך אתא קרא למימר, דבעלים איכא גזירת הכתוב שיניף יחד עם הכהן, וליכא גריעותא, דכך היא המצוה שתהא מוגבהת מכח שניהם. אמנם **התוס' סוכה (לו.) ד"ה כי היכי כתבו**, דבמידי דלאו אורחיה, סברא הוא דאף מין במינו חוצץ.

י) **בא"ד, שם. התוס' במנחות (סא:)** ד"ה **כהן**, הביאו בשם **רש"י** שתירץ, דהעיקר הוא תנופת הבעלים, ובהנפת כהן לא איכפת לן אי איכא חציצה. ותמזהו, הלא בעינן נמי תנופת כהן. **ובתוס' רי"ד (בסוגיין כאן)** ביאר, דבתנופת בעלים כתיב "ידינו תביאנה". לכך בעינן שיגיעו ידיו בכלל, אבל בכהן דלא כתיב אלא "והניף" ליכא חסרון דחציצה. **ובחידושי הגרי"ז (סטענסיל מנחות סא.)** ביאר, דאף דחציצה פוסלת בכל עבודה, יש לומר דתנופה לא חשיבא עבודה. ועוד, דכיון דאינה טעונה ימין, (דהרי מניף בב' ידיו) לא בעי בעצמו של כהן, ומשום הכי לא מיכבא חציצה.

יא) **בא"ד, בסוה"ד**, דהכי נמי אשכחן גבי ביכורים שהכהן היה אוהו וכו'. הקשו **המהרש"א והעצמות יוסף**, אם כן אמאי אמרו במנחות דאין תנופה בחיבורין, [דהיינו בשותפין יחד] הא יכולין לאחוז כל א' במקום אחר ולא יהא חציצה. ותירץ **המהרש"א**, דשאני כהן ובעלים כמוכח לישנא דקראי דשוני בהנפתן, (וכדנתבאר באות הקודמת), אבל בב' שותפין, בעינן שיהו שוין בהנפתן, וצריכין לאחוז הכלי באותו המקום. והעצמות יוסף תירץ, דכיון דבעינן שגם הכהן יאחוז הכלי עמהם אין מקום בכלי לידים דג' אנשים.

יב) **בא"ד, בסוה"ד**, אשכחן גבי ביכורים שהכהן היה אוהו בשפת הכלי והבעלים למטה. הקשה **הרש"ש**, דבמנתיתין **דביכורים (פ"ג מ"ו)** איתא איפכא, דהבעלים אוחזין בשפתותיו, והכהן מניח ידו תחתיו. **והמהרי"ט** כתב, שהוא טעות סופר בתוס' וצריך להפך הגירסא.

יג) **תוס' ד"ה כל מצוה, בתוה"ד**, לפי שגורו על חלה בכל מקום וכו'. **הר"ן בפסחים (מו:)** פליג על תוס', ודעתו שאף בחלה לא גזרו אלא על המקומות הסמוכין לארץ. ביאר **בא"ד**, אבל תרומה ומעשר אינן מוטלות אלא על מי שיש לו קרקע. ביאר **התוס' יו"ט (על המשנה)**, דאף דהקונה פירות נמי חייב בתרומות ומעשרות, מכל מקום תחילת החיוב על בעל הקרקע, אלא דאף אם לקחן אחר לא פקע חיובן. והקשה **המקנה**, הא תרומות ומעשרות נמי אין חיובן אלא אחר מירוח, ודמי לחלה דאין חיובה אלא אחר גילגול. ותירץ, דשאני תרומות ומעשרות, דכבר התחיל חיובו מהשהגיעו לעונת המעשרות, מה שאין כן בחלה דהמפריש חלתו קמח לא עשה כלום.

טו) **בא"ד**, וקשה דהא אמרינן במסכת ערלה וכו' ואף שאין אנו יודעים ודאי שמבריכין היה לנו לילך אחר הרוב. הקשה **המהרי"ט**, כיון דספק ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני, וכדאיתא **לקמן (לט:)**, אם כן לא אזלינן בתר רובא כיון דגם אחר שנלך אחר הרוב הוי ספק. וכן כתב **הרא"ש (סימן ס"ב) בשם התוס'**, **והר"ן לקמן (טו: בדפי הרי"ף)**. נויש לבאר דפליגי אם דין רוב הוי הנהגה או בירור. **דבכריתו ופליתי (סימן סג א')** ביאר, דבהא פליגי רב ושמואל **בכתובות (טו.)** דלרב אזלינן בנפשות אחר הרוב ולשמואל לא אזלינן. דרב סובר, דרוב הוי בירור גמור, ושמואל סבר דהוא הנהגה. (ש.צ.א.).

טז) **בא"ד**, ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג אף בשל עכו"ם. וכן פסקו **הטור והשלחן ערוך (י"ד רצ"ג)**. **והב"ח (י"ד רצ"ג)** כתב, דמהא שלא הזכירו **הרי"ף והרמב"ם** דחדש נוהג בשל עכו"ם, משמע, דדעתם דאינו נוהג. דגבי ערלה כתב **הרמב"ם (פ"י ממעשר שני ה"ט)**, דנוהג אף בשל גויים, ואילו גבי חדש (בפ"י ממאכלות אסורות ה"ב), כתב בסתמא, דנוהג בחוץ לארץ ולא כתב דנוהג אף בשל נכרי. וכן הוכיח, מדרשת הגמ' **בראש השנה (יג.)** "קצירך" ולא קציר עכו"ם, דאין מביאין קרבן העומר משל גויים. ולמד הב"ח, דכיון דאין מביאין ממנו קרבן העומר אין בו משום איסור חדש. ודחה ראיית התוס' מירושלמי, דאי ניתנה "אף חלה", קאי "אף" אערלה וכלאיים דנהגים בגידולי עכו"ם, ולא על חדש דלא נוהג בגידולי עכו"ם. אבל **הש"ך (שם סק"ו)**, **והגר"א (שם סק"ב)**, פליגי על הב"ח, ופסקו, דחדש אסור אף בשל עכו"ם, ואין איסור חדש תלוי במקום שמביאין ממנו

הוי מדלית להו זקן, אלא דילפינן "פאת פאת" מאיסורי כהונה, ומאי שנא עבד. וביאר **החזון איש (י"ד קטז)**, דהא דילפינן מ"פאת פאת" היינו דוקן אשה לא הוי בכלל זקן שהזוהרה עליו תורה בלאו דהשחתה, נונפקא מינה לענין זקן הסריס, דכיון דממעטינן זקן אשה דלא איקרי זקן כלל הוא הדין לזקן הסריס, ומדתניא דזקן האשה והסריס הרי הוא כזקן לכל דבריהם לענין נגיעים, מוכח דלשאר מילי לא איקרי זקן. אבל זקן העבד, שהוא כזקן שאר אנשים, לא איכלל במיעוט זקן האשה, דאין הפטור משום דהיא אשה, אלא דוקנה אינו זקן.

יא) **גמ'**, **איבעית אימא מדשני קרא בדיבוריה וכו'.** תמה **הריטב"א**, אדרבה, מדשני קרא דווקא גבי השחתת זקן. משמע, דלאו ד"לא תקיפו" כולל תרווייהו. ותירץ, דדייק מדשני מלשון כל הפרשה שנאמרה בלשון רבים, ובזקן שינה ללשון יחיד, ומדאיתקש השחתתה להקפה בקרא, שמע מינה דתרווייהו ליכא בנשים.

דף לו ע"א

א) **מתני', חוץ ממנחת סוטה ונזירה.** העיר **הרש"ש**, דדין תנופה בנזיר, היינו דווקא בזרוע חלות ורקיקין, ולא אמנחתו. ותירץ, דקורא התנא לחלה ולרקיק בשם מנחה, כדמצינו בקרא, דקרי לקרבן שתי הלחם בשם מנחה, וכדאיתא **במנחות (מו:)**.

ב) **גמ', סמיכות דכתיב דבר אל בני ישראל וכו'.** העיר **החזון איש**, דלכאורה אין צריך קרא למעט אשה יותר מזר ישראל, שהרי אפילו פנחס שהיה בשעת משיחה ולא נמשח, לא היה כהן, וכן בנות ישראל לא נמשחו. ותירץ, דבנות שאני, דנטפלין לאביהן ומחמתו אוכלות בתרומה. ועל פי זה ביאר הא דנטפקו **התוס' לקמן (בעמוד ב') ד"ה חוץ**, דאי צריכות בגדי כהונה. ועיין באות הבאה.

ג) **תוס' ד"ה הסמיכות וכו'.** נראה דמהגשות ואילך מיירי בכהנים וכו'. ביאר **המהרש"א**, דפירשו כך, משום דהוקשה להם, דלא הוה למיתני "סמיכות" תחילה כיון ד"תנופות והגשות" היינו בעבודת מנחות דלא שייך בהו סמיכה, והוי ליה למתני תנופות בסיפא גבי מליקות והקטרות. לכך פירשו, דתני סמיכות גבי תנופות, משום, דתרווייהו לא איירי בעבודת כהנים, אלא בישאל.

ד) **תוס' ד"ה הקבלות**, ואם תאמר אמאי אצטריך קרא וכו' תיפוק ליה דכולהו מצות עשה שהזמן גרמא וכו'. **והריטב"א** תירץ, דהא דפטרין נשים ממצות עשה שהזמן גרמא, היינו דווקא במצוות שהם חובה מחמת עצמן אבל בעבודות שבאות להכשיר הקרבן, הוה אמיא, דכיון דחייבות בגוף הקרבן שייכות אף בהן, לכך איצטריך קרא למפטר. **והמקנה** תירץ, דכיון דעיקר חיוב סמיכה איתיה על בעל הקרבן נמי בלילה, אלא דמדיני הקרבן שאין סומכין בלילה, לא חשיב זמן גרמא. ויישב בזה קושיית **הריטב"א (כאן)**, דמנלן דנשים חייבות בקרבן הא הוי מצות עשה שהזמן גרמא, דכיון דהא דאין מקריבין בלילה הוי מדיני הקרבן, לעולם חיובו הוי נמי בלילה כביום, ולא מיקרי זמן גרמא.

ה) **בא"ד**, להכי אצטריך קרא למעוטי למימר דמחללי עבודה וכו'. אמנם **הרמב"ם (פ"ט מביאת מקדש ה"א)** כתב, "איזהו זה, כל שאינו מבני אהרן **הזוכרים**". וכתב **המנחת חינוך (מצווה שצ סק"א)** דלבריו, אם עבדו, חייבות עונש כמו כל זר. וכן דייק **המהרי"ק**, אמנם הביא, **שהמשנה למלך (בפרשת דרכים)**, בדרך מצוותיך ח"ג ד"ה עוד אני) נסתפק לשיטת הרמב"ם אם בנות אהרן חייבות. ותחילה נסתפק המנחת חינוך בדעת **ספר חינוך**, אבל הסיק, דדעתו דנהי דמחללות עבודה, מכל מקום לא עברו אלא על לאו הבא מכלל עשה, "בני וגוי", ואינן בכלל עונש, וכהנות אינן כורות, אלא דנתמעטו מהאי קרא. [וכן נראה דעת התוס'].

ו) **בא"ד**, מיהו מסמיכה קשה וכו'. **התוס' מנחות (צג:)** ד"ה **ידו**, ביארו דאין סמיכה בלילה, משום דתיכף לסמיכה, שחיטה בעינן, ושחיטה אינה אלא ביום. והקשה **בקשויות עצמות להגרע"א**, דמהאי טעמא לא יחשב זמן גרמא, כיון דאין החסרון מחמת הלילה עצמו. **ובדברי יחזקאל (סימן מה ג')**, הוכיח מדברי תוס', דסברי, דאף כשהחסרון מחמת דיני הקרבן חשיב זמן גרמא. ותירץ (שם אות ו') קושיית התוס', דאיצטריך למילף דקרבן נשים לא בעי סמיכה כלל, דאי משום שהזמן גרמא, הוה אמיא דהיא אינה סומכת, אבל הכהן סומך על קרבנה, ואיצטריך קרא למעוטי קרבן נשים מסמיכה לגמרי.

ז) **גמ', בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות.** **הרמב"ם (פ"ט ממעשה הקרבנות ה"טז)** כתב, שהאשה פסולה להניף. ותמה **בחידושי הגרי"ז (מנחות סב:)**, מה שייך לשון פסול תנופה באשה, הא אין חסרון התנופה פוסל הקרבן, אלא דמעטינן להו ממצות תנופה. **והמקנה** (אתוס' ד"ה הקבלות) ביאר, דהפסול משום דהוי חציצה לתנופת הכהן, דרק באיש דהוי גזירת הכתוב שיניף לא חשיב חציצה, וכדכתבו **התוס' (בעמוד ב') ד"ה מכניס**. עוד ביאר, דפסול משום דצריך הכהן להניף לבדו בלא סיוע אחר, ואם תסייענו האשה מנרע גרע.

זו, דבאמת עשו פסח כל מ' שנה אלא שלא עשו כתיקנו, ופליגי על אתוס' דידן. וביאר החזון איש, דתוס' סברי, דמדהוצרך הקב"ה לצוות למשה על פסח בשנה שנייה. שמעינן, דאכתי מצוות דורות לא נהגא, ולא רצה הקב"ה לחייבן על זמן שיהיו רובן מעוכבין מלקיים המצוה. והמהרי"ט כתב, דדווקא כשהרוב ערלים בעצמם, אינם מעכבין המיעוט מלהקריב, אבל כשהרוב נמולין, אלא דמעוכבין מחמת מילת בניהם, כיון דאף הם בכלל הקהל, בזה מעכבים את שאר הציבור מלהקריב, דבעינן "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל".

(ז) תוס' ד"ה ביכורים, לית ליה השתא הך סברא וכו'. ביאר הריטב"א, דהא דלא ניהא לגמ' השתא בסברא דלעיל. משום, דקשיא לה, הא תרומות ומעשרות קא מתהני ולא נהגו לאלתר. ובתוס' הרא"ש הביא, דלא גרסינן לעיל "הוה אמינא ביכורים דקא מיתהני לאלתר", דכן משמע מהמשך הסוגיא דהוצרך לסברא אחרת.

(יא) גמ', סד"א, הואיל ובענינא דמועדות כתיבא ליבעי קידוש. תמה החזון איש (אהע"ז קמ"ח), התינה לרבנן בראש השנה (כד.), דגם בשלא נראה בזמנו בעי קידוש בית דין. אבל לרבי אלעזר ברבי צדוק, דלא נראה בזמנו אין מקדשין אותו, שכבר קידשוהו שמים. שבת דלעולם הוי כקידושהו שמים, דהא זמנה קבוע, פשיטא דלא בעי קידוש. ובמנחת חינוך (מצוה ד' ב) כתב, דאף בשלא נראה בזמנו, מצוה לקבוע החדש, אלא דאין צריך לומר "מקודש מקודש".

(יב) גמ', ביאה דכתב רחמנא וכו' למה לי. הקשה המהרש"א, לדעת רבי אליעזר דחדש נוהג אף בחוצה לארץ, אמאי לא פריך מחדש דכתיב ביה ביאה ונוהג אף בחוץ לארץ. ותירץ הרש"ש, דביאה דהתם, קאי אמצות הקרבת עומר, דלכולי עלמא אינו בא אלא מן הארץ. [ואמנם בגמ' מנחות (פד:) הקשו כן, ותירצו "ומה אני מקיים וכי תבואו אל הארץ" דלא נתחייבו בעומר, אלא אחר שבאו לארץ].

(יג) גמ', שם. ביאר בשו"ת מהרי"ט (סימן כ"ה), דאף דערלה נוהגת נמי בחוצה לארץ מדאורייתא, לא קשיא אמאי אצטריך "וכי תבואו". דאתי לאשמועינן תחילת זמן חיוביה, דלא נתחייבו אלא משנכנסו לארץ. ובחידושי מרן רבי חיים הלוי (פ"י ממאכלות אסורות הט"ו), דייק מדבריו, דסבר דאיסור ערלה הנוהג בחוצה לארץ מהלכה למשה, הוי מיסוד האיסור הנוהג בארץ מקרא, דאי נימא דהוי דין מחודש לא קשה למאי אצטריך קרא ד"כי תבואו", דדין ערלה דארץ אינו נוהג בחוצה לארץ. ונפקא מינה, אי יהא מלקות על איסור ערלה דחוצה לארץ, דאי הווי דין מחודש ליכא בה לאו.

(יד) גמ', משום דהווי מלך וביכורים ב' כתובין וכו'. הקשה הגרי"ז (הובא בספר הזכרון "אש תמיד" עמוד שצא), למה לי קרא למיפטר מביכורים עד אחר ירושה וישיבה, תיפוק ליה דקודם לכן אין הארץ שלו, ואין מתחייב בביכורים אלא משלו, וכדכתיב "מארצך". ותירץ, דאיצטריך למעט דאפילו אחר שנטלו חלק מהשבטים נחלתם, לא נתחייבו עד אחר שנטלו כולם. עוד תירץ, דאי מטעם דלית ליה קרקע, היו מתחייבים אם קבלו הקרקע לאחר מכן, וכדפסק הרמב"ם (פ"ב מביכורים ה"ד), "דהלוך פירות תלושין ואחר כך קנה הקרקע מביא ביכורים", דאינם חובת הגוף אלא חובת קרקע, וכל שנעשה בעלים של הקרקע מתחייב למפרע בביכורים, והכא קודם ירושה וישיבה לא נתחייבו כלל אף למפרע.

(טו) תוס' ד"ה ממחרת, בתוה"ד, כלומר מן הישן וכו' שהרי הוצרכו לאכול מצות. משמע מדברי התוס', דאין יוצאין ידי חובת מצה במן, כיון דאינו מחמשת המינים. וכן כתב הריטב"א.

(טז) בא"ד, ולשון התורה לחדו וכו' ולשון חכמים לחדו. ביאר המהרש"א, דלא קאי לפירוש ר"י אלא קאי לר"ת, דאף דממחרת הפסח דקרא, קאי לפירוש ר"ת על ט"ו. מכל מקום, לשון הגמרא "ממחרת אכול מעיקרא לא אכול" קאי על ט"ו, ולכך הוצרכו לומר דלשון חכמים לחדו. והביא, דבתוס' ישנים לא גרסי להאי מימרא. והמקנה ביאר, דקודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום, נמצא דליל שחיטת הפסח היה י"ד, וממחרתו היינו ט"ו. אבל אחר מתן תורה דהיום אחר הלילה, נמצא דליל פסח כבר בכלל ט"ו, ו"ממחרת הפסח" היינו ט"ו.

דף לח ע"א

(א) תוס' ד"ה אקרוי, בירושלמי מקשה וכו' ויבוא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה לא תעשה דחדש. כתב המהרש"א, דלפירוש ר"ת בתוס' לעיל (לו:) ד"ה ממחרת, לא קשה מידי, דכיון דאכתי היה להם תבואה מן הישן ואפשר לקיים שניהם, וכהאי גוונא לא אמרינן עשה דוחה לא תעשה. ולא הקשו הכא אלא לפירוש ר"י, דמדאכלו מעיבור הארץ רק ביום ט"ו, משמע דמעיקרא לא אכלו כלל מעיבור הארץ, והיינו משום דלא נשאר ברשותם תבואה ישנה. ובתוס' הרא"ש הביא, דפליגי בירושלמי (שם) בקרא דממחרת הפסח, אי קאי על יום ט"ו או על

קרבן העומר. וכן כתב השאגת אריה (דיני חדש סימן ג), והוסיף, דאין להוכיח מדלא הביאוהו הרי"ף והרמב"ם, משום דאין דרכם להביא אלא מה שמפורש בש"ס.

דף לו ע"א

(א) גמ', והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהו ביאה ונוהגים בין בארץ בין בחוץ לארץ. הקשה העצמות יוסף, דלפי הירושלמי שהביאו התוס' לעיל (לו:) ד"ה כל מצוה, דהטעם דלא קתני במתניתין, "חלה", משום דליכא בשל עכו"ם. קשה, הא תפילין ופטר חמור נמי ליכא בשל עכו"ם. ותירץ, דדעת המקשה, ד"מצוה התלויה" היינו כל דכתיב בה בתורה ביאה, ואם כן אין לחלק בין חייבים בה עכו"ם לאין חייבים. אבל לדעת המתירץ, דהכי קאמר. כל שהוא "חובת קרקע", דהשתא הקובע אינו מאי דכתוב בתורה, אלא דברי התנא דכליל במלתיה, אם כן יש לומר, דהתנא לא נקט אלא מה דנהוג בין בישראל ובין בכותים.

(ב) רש"י ד"ה ונוהגין, בתוה"ד, פטר חמור בפטר רחם תלה רחמנא. המהרש"א מחק תיבות אלו, דהא אכתי לא מסיק אדעתיה לפלוגי בין חובת הגוף לחובת קרקע, אלא דתלי במה דכתיב ביה ביאה, וכן דייק מהתוס' דלא הוכירו האי סברא בדברי רש"י.

(ג) תוס' ד"ה הרי תפילין, בתוה"ד, דהא חשיב ערלה במתני' דמשמע בסמוך שאינו אלא מדרבנן וכו'. העיר הרש"ש, דאין להביא ראייה מדבחוזה לארץ יורד ולוקט, דהא לקמן (לט.) איתא, דכך נאמרה הלכה למשה מסיני דודאן אסור וספיקן מותר, ושמואל הוא דסבר לקמן (לח:) דערלה בחוצה לארץ מדרבנן.

(ד) גמ', אלה החוקים אלו המדרשות וכו'. ביאר בתוס' הרא"ש, דהמדרשות נקראו חוקים, לפי שאינם אלא רמזים ואינם מפורשים כל כך. ו"אשר תשמרון" זו משנה, לפי שהיא תורה שבעל פה וצריך לשמרה שלא תשכח, וכדכתיב (שמואל ב' כג ה) "ערוכה בכל ושמורה". והמהרש"א (בחדושי אגדות) ביאר, דהחוקים נקראו מדרשות, כי החוק שאין טעמו מפורש כל כך, בעי דרישה טפי.

(ה) גמ', מה עבודת כוכבים מיוחדת שהיא חובת הגוף וכו'. הקשה הרמב"ן, דההוא קרא לא מיירי באיסור לעבוד עבודה זרה אלא במצות עקירת עבודה זרה, והוא מצוה רק בארץ וכדכתיב (דברים יב ב) "אשר אתם יורשים אותם". ותירץ, דכוונת הגמרא לאיסור במות דילפינן ליה נמי מההוא קרא דכתיב (שם יב ד) "לא תעשון כן לה' אלוהיכם", ונוהג אף בחוצה לארץ. אמנם דעת הרמב"ם (פ"ז מעבודה זרה ה"א), דאף בחוץ לארץ מצווין לעקור עבודה זרה בכל מקום שנכבוש, ולמד מלישנא דקרא "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא", ומקורו בספרי (פר' ראה פסקא ס"א), ולדבריו מיושבת קושיית הרמב"ן.

(ו) גמ', חוץ מן הערלה וכלאיים דהלכתא גמירי לה. הקשה בשיטה לא נודע למו, דהכא משמע דערלה וכלאיים נהגו בחוצה לארץ מהלכה למשה מסיני, ואלו לקמן (לח:) מייתי הגמרא מתניתין דערלה (פ"ג מ"ט), דכלאיים אסורים בחוץ לארץ רק מדברי סופרים. ותירץ, דסוגיא דידן פליגא אמתניתין דהתם, וסברה דאף כלאיים ילפינן מהלכה למשה מסיני. והרש"ש תירץ, דהאמור בגמ' הלכתא גמירי לה, קאי רק על ערלה. והשאגת אריה (דיני חדש סימן א') תירץ, דהכא קאי על כלאי הרכבת אילן בשאינו מינו דאיתא לקמן (לט.) דהוי דאורייתא.

(ז) תוס' ד"ה והרי שבת, פירש בקונטרס וכו' ולא נהירא דהא איצטריך וכו' אבל אתה מבטל במדרות בית המוקד. הרש"ש תירץ, דהכא לא קאי למסקנא דהתם. והפני יהושע כתב, דאכתי איצטריך למשרי איברים ופדרים כל הלילה.

(ח) גמ', שבת מקל וחומר אתיא וכו' שבת דחמירא לא כל שכן. הקשה בתוס' הרא"ש, מעתה איך יליף מנסכים לכל מקום דכתיב בו "מושבות", שאינו אלא אחר ירושה וישיבה. אדילפת מנסכים יליף משבת. ותירץ, דרבי ישמעל איירי במצוות התלויות בארץ דדמו לנסכים דהווי גידולי קרקע, ולכך מסתברא ללמד מנסכים ולא משבת. ורבי עקיבא סלקא דעתיה דנתכוין רבי ישמעאל לכל המצוות ואפילו בחובת הגוף, לכך הקשה משבת. והשיב לו רבי ישמעאל דלא נתכוין אלא לחובת קרקע, ושאינו שבת דילפינן מקל וחומר שלא לדמותן לנסכים.

דף לו ע"ב

(ט) תוס' ד"ה הואיל, וי"ל לפי שהיו רובם ערלים וכו'. הקשו המקנה, והשער המלך (פ"ט מקרבן פסח ה"ט), הא ודאי עולי מצרים עצמם כולם היו נמולים ויכלו לעשות פסח. והחזון איש (יו"ד קמח), הוסיף, דאפילו ברובן ערלים יכולים המועטין לעשות פסח. ואי נימא דמחמת מילת בניהם לא יכלו לעשות הפסח וכדכתב הרמב"ן (על התורה במדבר ט' א'), הא כתבו התוס' ביבמות (עב.) ד"ה משום, דהיכא דאנוס מלמולן אין ערלתן מעכבת, [והתוס' שם מסקו מכך קושיה

בה "כי תבואו". וכתב, דמשום הכי לא הזכיר ברש"י טעם זה.

(ז) בא"ד, ועוד קשה היאך וכו' שקדם לשמיטה ס"א וכו'. תמה **המהרש"א**, מאי אולמא הך ברייתא מדהכא, נימא דמהתם נמי יקשה הא חובת הגוף היא. ועוד, דלמסקנא דהכא דמקיש שמיטת כספים לשמיטת קרקע אתי שפיר. ותיריך **המהרי"ט**, דכוונתם, דאף אחר הילפותא דרבי, דמקיש שמיטת כספים לשמיטת קרקע. קשיא אליבא דרבנן, הא לית להו היקישא דרבי, וסברי דשמיטת כספים בזמן הזה דאורייתא, אף דאין נוהג יובל כדמוכח **בגיטין** (לו), והיינו דלרבנן נהג אף במדבר, והא קתני שתמא דקדומה לשמיטה ס"א שנה. ולתירוך התוס' אתי שפיר, דלכולי עלמא לא נהגא שמיטת קרקעות קודם שנכנסו לארץ.

(יא) גמ', **עולא אמר רבי יוחנן הלכה למשה מסיני**. כתב **בחירושי מרן רבי חיים הלוי** (פ"י ממאכלות אסורות הט"ו), דיש לבאר הדין דערלה בחו"ל ב' אופנים. א. דנתחדש מהלכה דאף בחוץ לארץ נוהג אותו דין ערלה הכתובה בקרא, ב. שהוא דין מחודש מהלכה למשה מסיני. וביאר, דבהא תליא פלוגתא **דהרמב"ם והגאונים** (שם), אם נוהג דין רבעי בחוץ לארץ. דאי נימא כצד א. דין רבעי נמי ינהג, אבל אי נימא כצד ב. לא נתחדש מהלכה אלא דין ערלה ולא דין רבעי. והאריך שם בנפקא מיניה בין הצדדים. ונלכאורה יש לומר, דדין רבעי נובע מדין ערלה ואינו דין בפני עצמו. ולפי זה אף אי נימא כצד ב. נמי דין רבעי כלול בדין ערלה]

(יב) גמ', **ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר בחוצה לארץ יורד ולוקח וכו' ואלו גבי כלאיים תנן וכו'**. ביאר **החזון איש** (אהע"ז קמח), דלשיטת רש"י ד"ה יורד, מיירי בשיש בכרם ילדות וזקנות. ובסוריא מותר לקחת בסתמא, ואין חייב לברר שיתן לו דוקא מן הזקנות. ובחוץ לארץ שרי אף אם יכול להבחין בין הילדות לזקנות, ובלבד שלא יראו אותו לוקט מנטיעות הערלה. ולפי זה, הא דתנן "ובכלאיים יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד", היינו, דאפילו רואה שהנכרי לוקט ודאי כלאיים שרי ליקח, כל זמן שאינו לוקח ביד. והביא, דהקשה **בביאור הגר"א** (יו"ד רצ"ד סק"ג), דמדלישנא דברייתא "ספק ערלה" משמע, דודאי אסור לא הותר, וכן לשון הגמרא להלן. ולפירוש רש"י, הוה ליה למתני דאפילו "ודאי", כל שלא לקט ביד בכלאיים שרי. וכתב, דלכך פירש **הר"ן** (טו: בדפי הרי"ף), באופן אחר, דיש ג' מיני ספק, א. בפירות הנמכרים חוצה לו, וספק זה מותר אף בסוריא. ב. בנמכרין בתוך הכרם, ומספקינן אם הם ערלה דבזה בסוריא אסור, אף דאכתי ספק גמור הוא, מחמירין בסוריא דלא ליתי לזלולי בה. ג. כשרואה שלוקט ואינו יודע אם לקט מן הילדות או מן הזקנות, וכן בכלאיים ביש בתוכו ירק שרחוק מן הגפנים ורואהו לוקט, ואינו יודע אם ליקט מן הקרוב לירק שנאסר או מן הרחוק, ובהא מחמירין בערלה ומקילין בכלאיים, ולהכי מסקינן בגמ' דלשמואל אין לחלק בין ערלה לכלאיים, ובתרויהו אף רואה שלוקט האיסור אסור ואם לאו מותר. [וביאור החזון איש אינו כפירוש הגהות הב"ח (אות ב, וד) בדברי רש"י דלדבריו לא התיר רש"י אלא בספק]. ועיין באות הבאה.

(יג) גמ', **עולא אמר רבי יוחנן הלכה למשה מסיני**. **הר"ן** (טו: בדפי הרי"ף) הביא, דהראשונים פליגי אי הא דשרי ספק ערלה בחוץ לארץ, היינו אפילו היכא דאיכא רוב לאיסורא, או דלא שרי אלא בספק השקול. וכתב **המקנה**, דהאי פלוגתא תליא בביאור סוגיין, דלשיטת **הרמב"ם** (פ"י ממאכלות אסורות הי"א), מיירי הכא אפילו יודע שפרם זה כולו ערלה, כל שלא ראהו שליטת ביד מן הכרם חשיב ספק ערלה, (וכן דעת **רש"י** המובא באות הקודמת, לגבי כלאיים). ולהני שיטות, מוכח דשרי הכא אפילו איכא רוב לאיסורא, אבל לפירוש **הר"ן** (הובא באות הקודמת) [והב"ח בדעת רש"י], דלא הותר בודאי איסור. כתב **המקנה**, דצריך לומר, דלא שרי ספק ערלה בחוץ לארץ, אלא בספק השקול. והוסיף, דהרמב"ם אזיל לשיטתו, דסובר (פ"ט מטומאת מת הי"ב), דהא דספק דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן, ומדאורייתא אזלינן לקולא, אם כן הכא דהוצרכו להלכה מיוחדת דספיקו שרי, על כרחך מיירי אפילו בגוונא דאיכא רוב איסור.

(יד) גמ', **כרם הנטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בארץ אסור**. **בגליון השי"ס** ציין לדברי **הרמב"ן** (**בבא בתרא** כד.), שביאר, דאף דקיימא לן (שם כג:), רוב וקרוב הלך אחר הרוב. הכא שאני, דמקומן ממש הוא וחוקה שבאו מכרם זה, משום דרכין של כל הגננין למכור על פתח גינותיהן כדאיתא **בבבא קמא** (קט"ז:). **ובקצות החשן** (רסב סק"ב) הביא, **דהרא"ש** (**בבבא בתרא** שם פ"ב סימן כ"ב) פליג על הרמב"ן, ודעתו, דכיון דקיימא לן דהלך אחר הרוב, אפילו במקומו ממש אזלינן בתר רוב.

(טו) תוס' ד"ה בשמטת כספים, בתוה"ד, ורש"י פירש בפרק השולח וכו'. ביאר **הבית הלוי** (ח"ג סימן א'), דלרש"י, הא דשמיטת קרקע בזמן הזה מדרבנן, אינו מילפותא. אלא משום דעורא לא קידש לעתיד לבוא ובטלה קדושת הארץ. ורבי דרש היקישא דשמיטת כספים לשמיטת קרקע, דאף שמיטת כספים אינה נוהגת בזמן הזה, ואביי הוסיף על דברי רבי, דאף בזמן בית שני דהיתה עדיין קדושת

יום ט"ו. ואף **דבתובות** (מ.) כתבו **התוס' ד"ה כגון**, דהותר כלאיים בציצית, אף דיכול ללבוש בגד צמר, ולא יצטרך לדחות הלא תעשה. משום דלא מיקרי אפשר לקיים שניהם, כיון שרוצה עתה ללבוש בגד פשתן. ומאי שנא הכא, דיש לומר דאם רוצה לאכול חדש לא מיקרי אפשר לקיים שניהם. כתב **הקובץ שיעורים** (ח"ב סימן מ, ד') דיש לחלק, דבשלמא התם איכא למימר דניחא ליה ללבוש בגד פשתן ואין לחייבו ללבוש דווקא צמר, מה שאין כן הכא דאינו אוכל אלא מחמת קיום המצוה אם יכול לקיימה בהיתר אין לעשותה באיסור.

(ב) בא"ד, שם. **הקשה המקנה**, הא קצירת התבואה נמי אסורה קודם הקרבת העומר, ואינו נדחה משום עשה דאכילת מצה, דלא הוי בעידניה. ותיריך, דבעבר הירדן שאין מנחת העומר באה משם, ליכא איסור קצירה. **ובמנחת חינוך** (מצוה שב, ו) תירץ, דקצירה של מצוה לא נאסרה קודם העומר. ועוד, דליכא איסור לקטוף ביד.

(ג) בא"ד, בסוה"ד, אי נמי יש לומר גזירה כוית ראשון אטו כוית שני. **בקובץ שיעורים** (קידושין קמד), הוכיח מתירוצם, דבקיום מצות עשה, בלא חיוב, אין עשה דוחה לא תעשה. שהרי בכל מצה שאוכל בלילה ראשון אפילו יותר מכזית, מקיים מצות עשה ד"בערב תאכלו מצות", כדכתב **הב"ח** (סימן תע"ב), וכדמוכח **ברמב"ם** (פ"ו מחמץ ומצה הי"א), ומכל מקום כתבו **התוס'**, דבכוית שני אין עשה דוחה לא תעשה.

(ד) גמ', **והיו מסתפקים ממך שבכליהם עד ששה עשר בניסן**. העיר **הפרדס יוסף** (פרשת שלח) בשם **השפת אמת**, הא יש איסור להותיר מהמן כדכתיב (שמות טז יט) "איש אל יותר ממנו עד בוקר". וביאר, על פי **המבואר בתוס' מנחות** (ל.), דמשה רבינו ע"ה נפטר בשבת או ביום שישי, ומן שירד ביום ו' הותר להשאירו לשבת, וממילא לא קאי מן זה באיסור ד"איש דאל יותר ממנו עד בוקר". ובספר **שי לתורה** (שם) תירץ בשם **הגרי"ז**, דכיון שבפטירת משה פסק המן מלידה, בטלה פרשת המן ותו לא היה איסורא להשאירו.

(ה) גמ', **אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהן טעם מן**. ביאר **רבינו בחיי** (שמות טז ד'), כי ההשגות הנבואיות שהשיגו בני ישראל על הים, הם שנתנו להם הרגשות אלו באותן עוגות.

(ו) רש"י ד"ה בכניסתן, שהרי במדבר לא זרעו ולא קצרו וכו'. **הקשה החזון איש** (סימן קמח), הא מכל מקום קנו מהנכרים, **והתוס' לעיל** (לו: ד"ה כל כתבו, דנאסר כלאיים ערלה וחדש אף של נכרים. ותיריך, דלא התחילו לנהוג איסורים אלו אלא אחר שנכנסו לארץ, דבחדש וערלה נאמר "כי תבואו", וכלאיים ילפינן מחדש. וכן איתא **בתוספתא** (מנחות פ"ו), דרק אחר שעברו ישראל את הירדן נאסרו בחדש, וכדהבאנו **לעיל** (לו: אות ט' בשם **המהרי"ט**).

(ז) תוס' ד"ה שאין איסורו, בסוה"ד, ולפי זה אתיא כרבי יהודה וכו' ואיכא למאן דאמר התם האיר המזרח מתיר. **הקשה המהרש"א**, הא אף למאן דאמר דהאיר המזרח מתיר, איכא לפרושי ד"אין איסורו איסור עולם" אלא עד שהאיר המזרח, ו"יש היתר לאיסורו" בדאיכא עומר, שהעומר מתירו. וביאר **המהרי"ט**, דכיון דשלא בזמן המקדש האיר המזרח מתיר, תו לא מיקרי יש היתר לאיסורו, מפני העומר. דהא לולי העומר לא היה נאסר כלל אלא עד שהאיר המזרח. ומה שנמשך אסורו היינו משום דאיכא עומר, דהקרבתו היא המתירה. אבל לרבי יהודה ניחא, דללא העומר היה נאסר כל היום, ורק העומר הוא המתיר מקצתו של יום.

(ח) תוס' ד"ה והוא הדין, בתוה"ד (בנמשך לעמוד ב'), כיון דאיסורו אינו אלא מחמת תרומה ומעשר לא חמירי. עיין בדברי **התוס' ביבמות** (פו: ד"ה מה תרומה, דפליגי על **רש"י** (שם) **ד"ה מה תרומה טובלת**, ודעתם, דאין איסור טבל מחמת תרומה שבתוכו, דאם כן מטעם זה לא ליתסר טבל לכהן תרומה שריא ליה. לכך פירשו, דאסור מדכתיב "ולא יחללו וכו' אשר ירימו" בעתדין לתרום, ויליף חילול חילול מתרומה. והקשה **באתון דארייתא** (כלל ב'), דלכאורה סתרו דבריהם כאן למה שכתבו שם. וביאר, דאין כוונתם דטבל אסור מחמת תרומה שבו, אלא דאי אפשר שיהא איסור טבל חמור יותר מאיסור תרומה עצמה, כיון דכל איסורו משום שעדיין לא הופרש ממנו תרומה. והוכיח, מדכללו התוס' בדבריהם "מעשרות", דודאי אין איסור עצמי באכילת מעשר לזרים, אלא דעדיין לא הופרש מהטבל.

דף לה ע"ב

(ט) תוס' ד"ה השמטת כספים, בתוה"ד, בזמן שאי אתה משמע קרקע כגון במדבר דליכא חרישה וזריעה. העיר **הרש"ש**, אמאי הוצרכו לטעם דליכא חרישה וזריעה, בלאו הכי תיפוק ליה דהיא חובת קרקע שאינה נוהגת אלא בארץ. ועוד, דכתיב

ויש בו ב' מינים אם הוסיף במאתיים קידש. ועיין באות הבאה.

ז) גמ', דקא זרע חיטי ושערי ביני גופני. מבואר ברש"י ד"ה לא קי"ל בר' יאשיה, דפליגי, א. אי בעינן ב' מיני זרעים וחרצן, או דסגי במין אחד. ב. אי בעינן מפולת יד. וגרסינן "דקא זרע חיטי ושערי ביני גופני", והכא אף דהוי ב' מינים בכרם, כיון דזרעם שלא במפולת יד עם חרצן לא אסרם. אבל הריטב"א כתב, דרבנן מודו דאין לוקה אלא בזרע במפולת יד. ואף לרבי יאשיה איכא איסורא אף בלא מפולת יד. ולא פליגי, אלא אי בעינן ב' מינים וחרצן, או סגי אפילו במין אחד וחרצן. וכתב, דצריך לפרש, דאין לגרוס "חיטי ושערי" אלא "דקא זרע ביני גופני", דאי מיירי בזרע חיטי ושערי, אם כן הא דקאמר "לא קיימא לן כרבי יאשיה וכו'", היינו דבעינן מפולת יד, והכא מיירי שלא זרע במפולת יד. וכן גרס הרמב"ן והשיטה לא נודע למו, וכן כתב המהר"י בירב.

דף למ ע"ב

ח) תוס' ד"ה מתניתין, בתוה"ד, וקשה דמשני הא מני רבי יעקב משמע דעד השתא לא אוקמינן כרבי יעקב. ביאר המהרש"ל, בדעת רש"י ד"ה מתני, דודאי סבר שכן דעת המקשה, דלעולם איכא שכר בהאי עלמא, כגון שעושה מצות הרבה, והוא צדיק גמור. וכן הרשע כשהוא רשע גמור סובל נמי יסורין בהאי עלמא, ודלא כרבי יעקב. אבל מכל מקום לפעמים הקב"ה מביא יסורים על אדם, בינוני למרק עונותיו כדי לזכותו לעולם הבא, וכן להיפך בסתם רשע. ופריך שפיר אהדדי, דבמתניתין משמע שמטיבין לו בהאי עלמא, ובברייתא משמע דמריעין לו כדי לזכותו לעולם הבא. ומשני אביי, דמתניתין נמי הכי סבירא ליה. רבא אמר, לעולם במצוה אחת מטיבין לו כמו שמטיבין לצדיק גמור, וברייתא דסברה מריעין לו, משום דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

ט) גמ', אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה וכו'. כתב המהרש"א (בדף מ. ד"ה בשלוח הקן), דתנא דהאי ברייתא, לא סבירא ליה כרבי יעקב, דאמר להלן "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", אלא כל המצוות יש להם שכר בעולם הזה. אבל בפירוש הרא"ש למסכת פאה (פ"א מ"א) כתב, דדווקא במצוות שמנה התנא, כגון כיבוד אב וגמילות חסדים, סבר דיש עליהם שכר בעולם הזה, אבל בשאר מצוות מודה לרבי יעקב דאין שכר בעולם הזה, ורבי יעקב עצמו סובר, דאפילו בכבוד אב אין שכר בעולם הזה וכדלקמן.

י) תוס' ד"ה שאם היתה, ואם תאמר בלאו הכי וכו' דרב חסד מטה וכו'. הריטב"א תירץ בשם רבו, דלא אמרינן מטה כלפי חסד, אלא בדין של יום המיתה או של תחיית המתים. אבל בדין של ראש השנה כל אדם נידון כראוי לו.

יא) גמ', שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. העיר המהרש"א (חידושי אגדות), דמצינו בכמה מקומות בתורה הבטחות בשכר המצוה שאינם שייכים אלא בעולם הזה. כגון, שאם ישמעו יבואו עליהם כל הברכות וישיבו על אדמתם, ואם לא ישמעו יביאו כל הקללות ויאבדו מן הארץ. ותירץ, דמודה רבי יעקב דזכות הרבים ומעשיהם הטובים מביא להם כל הברכות והטובות גם בעולם הזה, אבל ביחיד שמרובין זכויותיו, אין שכרו אלא לעולם הבא. והרמב"ם (פ"ט מתשובה ה"א), הקשה להאי קושיא, וביאר, דכל ההבטחות לעולם הזה אינם בתורת שכר על קיום המצוות, אלא שישיפיע עליהם הקב"ה ברכה כדי שיוכלו להיות פנויים לעסק התורה, ויזכו לחיי עולם הבא. ואם יעזבו התורה ויבואו הקללות, אבל לא בתורת עונש, אלא שלא יעזור להם ה' בעשיית המצוות.

יב) גמ', שלוחי מצוה אין ניווקין. הקשה בספר עצמות יוסף, דלמא שאני הכא דמהרהר בעבירה הוי. ותירץ הפני יהושע, דאכתי מקשה שפיר, דאף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מכל מקום כיון דשלוחי מצוה אין ניווקין לא בהליכתן ולא בחזירתן דבעידנא דעסיק בה מגנא ומצללא, הוי לה למצוה לאגוני דלא ליתי לידי הרהור. ואהא מסקינן שפיר, דסולם רעוע הוי, ולכך לא הוי כמצוה בעידנא דעסיק בה שלא היה לו לסמוך על הנס. אלא, דאפילו הכי מייתי רבי יעקב שפיר, דאי סלקא דעתך ד"למען יאריכון ימין" דכתיב בשילוח הקן, דברים ככתבן, דמצות שילוח עדיף משאר מצות, הוי לה לאגוני אף בסולם רעוע, או להגיין מתחלה שלא יעלה במחשבתו לילך על סולם רעוע, דהא מגנא אפילו מהרהור עבירה אחרינא, וכל שכן מהרהור כי האי, כיון דמעיקרא למצות שילוח הקן איכוון.

יג) גמ', התם בהליכתן שאני. הקשה הפני יהושע, מאי טעמא קרי ליה הכא "חזירתן", הא אכתי לא הביא הגוזלות לאביו ועוסק בהליכה למצות כיבוד אב. ותירץ, דאפשר דמהרהר בעבירה הוי להא מילתא גופא שלא יביא הגוזלות לאביו רק לקחן לצורך עצמו, ולא מקשה אלא משילוח הקן לחוד, ואם כן משני שפיר. והתוס' רי"ד ביאר, דמייד כשנטל הגוזלות השליכן לארץ לאביו, ולכך לא חשיב כיבוד אב בשעת היירדה.

עזרא, מכל מקום לא נהגא שמיטה, משום דהיובל כבר לא נהג, וכדרשת הירושלמי דילף מ"זוה דבר השמיטה שמוט" דהוקשה שמיטה ליובל. ורבינו תם פליגי, וסבר, דרבי עצמו דריש להיקש שמיטה ויובל וכדביארו התוס'. והרמב"ם (פ"ד משמיטה הכ"ה), כתב, דשמיטה נהגת אף שלא בפני הבית, וביאר הבית הלוי (שם אות ה'), דאין כוונתו דאף בזמן הזה שמיטת קרקעות דאורייתא, דהא איתא במועד קטן (ג:), דלרבי חרישה בזמן הזה אסורה מדרבנן. אלא כוונתו, דבזמן שרוב יושביה עליה, אף שהבית חרב, כיון שעדיין היובל נהג, גם השמיטה נהגת, וכן ביאר המהר"י קורקוס (פ"ט משמיטה ה"ב).

דף למ ע"א

א) גמ', אמר לי הלוי לשמואל אריך וכו'. פירש רש"י בחולין (עו: ד"ה אריך, דנקרא שמואל בכינוי "אריך". על שם אריך מלך אלטר הנזכר בבראשית (יד א), כיון שהלכה כשמואל בדיני ממונות, הרי הוא כמלך שהכל נשמעים לדבריו. ורש"י במנחות (לח: ד"ה אריך פירש כעין זה, שהוא מלשון גור אריה. ובהגהות מסורת הש"ס (לשבת נג:), פירש, דמשום הכי נקרא דווקא על שם אריך, שהיה מלך אלטר והוא נוטריקון "אל אסר", כלומר חוץ מלענין איסורים, דאין הלכה כמותו אלא כרב.

ב) גמ', אימא כך נאמר ספיקא מותר ודאה אסור. כתב הר"ן (טו: בדפי הרי"ף), דיש מי שהוכיחו מדבעו להלכה למשה מסיני להתיר ספק ערלה בחוץ לארץ, דמשמע, דבשאר מקומות מדאורייתא אסור. דספיקא דאורייתא לחומרא, מן תורה ולא מדברי סופרים. וכתב, דאי מהא לא איריא, דהכא אצטרף למשרי כל שנולד בו ספק קטן, אף שאינו כדאי להתיר במקום אחר. וכן שרינן לתת לחברו אף דבשאר מקומות היודע בדבר שהוא ודאי איסור, אסור ליתן לחבירו שאינו יודע, דעבר א"לפני עיוור". וביאר השערי יוסף (ש"א פ"ה) דבערלה נתחדש מהלכה, דהעלם הידיעה חשיב ספק, ושרי משום ספק ערלה בחוץ לארץ, דהיינו שעיקר האיסור נשתנה ונתבטל מאותה הלכה. מה שאין כן בשאר איסורים, דהעלם ידיעה לא חשיב כספק, ועיקר האיסור אינו משתנה על ידי העלם הידיעה, וכיון שהנותן יודע שיש איסור ודאי, אין מועיל מה שאינו מודיע למקבל. רק שהתורה לא הוזהרה על הספק. ומותר להכניס עצמו לספק, ואם יודע לו שאכל איסור צריך כפרה.

ג) גמ', רב אויא ורבה בר רב חנן מספקו ספוקי להדדי. כתב הבית יוסף (יו"ד רצ"ד), דהרמב"ם והטור לא מייתי להאי דמספקו אהדדי. משום, דסברי דהנך רבנן דמספקי אהדדי סבירא להו כמאן דאמר (לעיל לח:), "הלכות מדינה", וכיון דאינו אלא איסור דרבנן הקילו. אבל למאי דקיימא לן ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני, אסור לספוקי אהדדי. וכעין זה כתב בתוס' ר"י הזקן ד"ה ספק לי, דאית דמפרשי, דמיירי בנותן לאחר אפילו מודאי ערלה, דסבירא להו ללוי ולרבה ולרב אויא, כמאן דאמר "אין ערלה בחוץ לארץ". ולדבריו ביאר בשערי יוסף (ש"א פ"ו) השמטת הרמב"ם והטור לדינא דמספקי אהדדי, דלפי מה דקיימא לן דאסור ערלה אף בחוץ לארץ, לא הותר לספק להדדי.

ד) גמ', שם. הקשה השב שמעתתא (ש"א פ"ב), איך הותר לספוקי להדדי, דהא ידעו דהוא ודאי ערלה, וערלה אסירא בהנאה, ומבואר בתוס' בפסחים (כב: ד"ה ואבר מן החי, דאסור ליתן אבר מן החי לנכרי, מפני שהנכרי מחזיק לו טובה ונמצא משתכר באיסורי הנאה. אמנם בתוס' רי"ד (סוכה לה:), כתב, דערלה בחוץ לארץ מותרת בהנאה, ופליגי אתוס' דלעיל (לח: ד"ה והוא הדין, שכתבו דאף ערלה בחוץ לארץ אסירא בהנאה. ובשו"ת אבני נזר (או"ח שכו ב' ד' ותפ"ט) תירץ, דחשיב אפשר ולא קא מכיין, דקיימא לן בפסחים (כב:), דשרי באיסורי הנאה, דהנותן אינו מכיין כדי שיחזיק לו טובה. ורק באבר מן החי אסור, דאם אינו מכיין שיחזיק לו טובה נאסר משום "לא תחנם".

ה) גמ', לא קיימא לן כרבי יאשיה דאמר ער שזורע חטה וכו' במפולת יד. כתב הרמב"ן, דפשטא דגמרא משמע, דלרבי יאשיה ליכא איסורא כלל אלא בשזורע חטה ושעורה וחרצן, דלכך לא אסרינהו לפירי דההוא גברא דזרע חיטים ביני גופני. וכתב, דמהרמב"ם (פ"ה מכלאיים ה"ב) נראה, דרבי יאשיה מיירי לענין מלקות, אבל לענין איסור, מודה דנאסרו הפירות. ומה שלא אסר הפירות בסוגיין, ביאר הרמב"ן, דמיירי שלא הביאו שלישי. ובתוס' ר"י הזקן ד"ה והא דתנן (בסוה"ד), ביאר, דכיון דבארץ אינו לוקה לרבי יאשיה בזרע מין אחד בכרם, לא אסרוהו כלל בחוץ לארץ.

ו) תוס' ד"ה לא קיימא לן, בסוה"ד, דאף על גב דאשכחן כמה משניות דלא כוותיה כגון המעביר עציץ נקוב בכרם וכו'. והרמב"ן תירץ, דלא הצריך רבי יאשיה ב' מינים בכרם, אלא בזרע מעיקרו. אבל במעביר עציץ בכרם הנטוע כבר,

1) גמ', אין מקיפין בחילול ה', אחד שוגג ואחד מזיד. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות), דחלילה לומר בדרכי ה' שיהיה שוה עונש השוגג והמזיד. אלא, דהשוגג בחילול ה' נמי חוטא וצריך כפרה. והא דקאמר אחד שוגג ואחד מזיד, דמשמע שהן שווים, היינו לענין דאין מקיפין בין בשוגג ובין במזיד. וכן הביא שפירש הרמב"ם באבות (פ"ד מ"ד).

2) רש"י ד"ה אין עושין לו כחונני, המקיף לאדם פעמים רבות וגובה כל הקפותיו יחד וכו'. תמה המהרש"א (בחידושי אגדות), דלפי זה נמצא דטבא עבדי ליה, וכדאייתא בעבודה זרה (ד), אקרא ד"ר ק אתכם ידעתי וכו' על כן אפקוד עליכם עוונותיכם", משל וכו' מאוהבו נפרע ממנו מעט מעט ומשנאו נפרע ממנו בבת אחת. והביא פירוש הערוך שביאר באופן אחר, דאין ממתין לו עד שיעשה זכות כנגד אותה העבירה כדי לדחותה, כמו הנוטל מן החנוני היום ומחר פורע.

3) גמ', רבה אמר זה המסתכל בקשת. ביאר המהרש"א (בחגיגה טז), דכיון דיליף מקרא שם, דמראה הקשת הוא כדמות השכינה, ולגבי המסתכל בשכינה נאמר (שמות לג כ) "כי לא יראני האדם וחי", כמו כן המסתכל בקשת, אף דאין ענשו מיתה, מכל מקום ענינו כהות והסומא חשוב כמת.

דף מ ע"ב

4) גמ', ר"ש בן יוחאי וכו' בתוהה על הראשונות. הקשה בקובץ הערות (בחידושי אגדות סימן ג'), כיון דמבואר הכא דבתוהה על הראשונות עוקר למפרע בין במצוות ובין בעבירות, אם כן מדת הדין שהחוטא ומתחרט ועושה תשובה יועיל לו מצד הדין לעקור העוונות. והא כתב במסילת ישרים (פרק ב'), דמשורת הדין אין מועילה תשובה על חטא שכבר נעשה, אלא שניתנה לחוטא בחסד גמור שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, ותיפוק ליה משום תוהה על הראשונות. והביא שתירץ מרן החפץ חיים, דהיינו בתשובה מאהבה שהזדונות נעשים כזכויות, כדאייתא ביומא (פו:), אבל תשובה מיראה אינה בכלל תוהה על הראשונות, כיון שאינו מתחרט על המעשה עצמו אלא שמתירא מן העונש, ועוד האריך שם בביאור הענין.

5) תוס' ד"ה תלמוד גדול, בסוה"ד, וי"מ וכו' אבל אדם שלמד כבר המעשה טוב וכו'. הפני יהושע (בבבא קמא יז). תירץ קושית התוס', דהגמרא שם איירא לענין השכר, והוכיחו דהשכר על המעשה גדול, מהא דהמעשה הוא תכלית הלימוד. ובסוגיין מייירי לענין שילמד תחילה, וכיון שהלימוד מביא לידי מעשה יהיו שניהם בידו, דאם יתעסק רק במעשה לא יידע הדינים איך יקיים התורה, וכמו שביארו היש מפרשים בתוס'.

6) תוס' ד"ה אין תחילת, והא דאמר וכו' היינו דווקא לענין שאלה וכו'. הקשה העיון יעקב, כיון שנפרעים תחילה על דברי תורה, מאי טעמא השאלה הראשונה אינה על דברי תורה. וביאר, דבאמת היה ראוי לשאול מתחילה על דברי תורה, אלא דאדם שלא עסק בתורה יתיר עצמו שלא נתנו לו בינה מן השמים להבין, לכך מקדימים לשאלו אם נשא ונתן באמונה, וישיב הן, ושוב לא יוכל לומר שלא נתנו לו בינה מן השמים, שהרי למשא ומתן היתה לו בינה. וכמעשה המובא בתנא דבי אליהו (זוטא פרק יד). והמהרש"א (חידושי אגדות סנהדרין ז). תירץ קושיית תוס', דהכא איירי במי שאפשר לו ללמוד ותלמודו מוצלח ואינו למד, דהוי ליה תחלת דינו על דברי תורה שלא למד כדבעי ליה ללמוד. אבל התם מייירי במי שאי אפשר ללמוד שאינו מוצלח, כדאמרינן אדם אחד מאלף מצאתי אלף כננסין למקרא וכו' אין מצליח רק אחד מהם להוראה, ועל כן עיקר מעשיו במשא ומתן, ובשעה אחת קבוע לו חייב ללמוד, ועל כן תחלת דינו על משא ומתן שהוא עיקר מעשיו, ואחר כך שואלים לו אם קבעת עתים וכו'. ובמהר"ץ חיות (שבת לא). ביאר בשם הגר"א, דהנה דריש ריש לקיש (שם) מקרא ד"והיה אמונת עיתך חוסן ישועות וגו'" (ישעיה לג ו), "אמונה" זה סדר זרעים, "עיתך" זה סדר מועד וכו'. וכונת הגמרא שעיקר דינו של אדם על דברי תורה, נשאת ונתת באמונה היינו אם עסקת בסדר זרעים. קבעת עתים לתורה, היינו עתך זה סדר מועד. עסקת בפריה ורביה, היינו סדר נשים. וכמבואר ברש"י שבת (שם) ד"ה בפריה ורביה, דהגמרא שם מיייתי ב' המימרות זו אחר זו, ופירש רש"י "בפריה ורביה, היינו חוסן" "הבנת דבר וכו' היינו דעת". ודבריו נסמכים על דברי ריש לקיש בדרשת המקרא "והיה אמונת עיתך", ועל אלו דברים שואלים.

7) גמ', אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב. ביאר בהגהות הרד"ל, דהא דתנן "ותלמוד תורה כנגד כולם", היינו נמי טוב לשמיים ולבריות, שמורה הוראה ומלמד תורה לאחרים.

8) גמ', שם. ביאר היעב"ץ, דאף דגבי שילוח הקן נמי כתיב "למען ייטב לך". מכל מקום, לא כתיב "על האדמה", ודלא ככבוד אב ואם דכתיב "על האדמה", ומיירי בשכר בעולם הזה.

9) תוס' ד"ה ויעשה מה שלבו חפץ, פי' רבינו חננאל חס ושלום שהותר וכו'. התוס' בחגיגה (טז). ד"ה ויעשה מה, ביארו לפירוש רבינו חננאל, דהא דקאמר "ויעשה מה שלבו חפץ", היינו שאחר שיצליח לשבור יצרו, מעתה יוכל לעשות מה שלבו חפץ באמת, ולא חפץ היצר המתגבר עליו. ודחו שם פירושו משום דלא משמע כן בסוגיא דחגיגה ומועד קטן (יז). ובתוס' הרא"ש (כאן) כתב, דבירושלמי משמע כפירוש רבינו חננאל. מיהו, נהי דלא הותר לו לעשות מעשה, מכל מקום הלשון "ויעשה מה שלבו חפץ" משמע דלענין עבירה קאמר, דהא הוכיחו מכאן דבדלא מצי כייף ליצריה מוטב שיעבור בדרך ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. והמהרש"א (בחידושי אגדות) ביאר, דגם לפירוש רבינו חננאל, הא ד"יעשה מה שלבו חפץ" קאי לענין עבירה, אבל הא ד"לכש שחורים ויתעטף שחורים" הוי כדי לכופ יצרו שלא יבוא לידי העבירה.

10) גמ', סולם רעוע הוה דקביע הזיקא. הקשה בשיטה לא נודע למו, אם כן, איך הוכיח מכאן רבי יעקב דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, נימא דמשום הכי לא הגינה עליו משום דקביע הזיקא שאני. ותירץ המהרש"א (חידושי אגדות), דבעידנא דעסיק בה אף במקום דקביע הזיקא יש לה להגן, ורק בחזרתן שאני, דלא הוי עידנא דעסוק בה. ועיין במרומי שדה (פסחים ז).

11) גמ', ישב אדם ולא עבר עברה נותנים לו שכר כעושה מצוה וכו'. ביאר בשערי תשובה (שער ג' אות ט'), דגם האי שכר, עיקרו ויסודו הוא מצות עשה, שכבש יצרו בירת אלוקים וקיים מה שנאמר (דברים י"ב), "את ה' אלוקיך תירא". והערוך לנר (מכות כג:) ביאר, דתליא בפלוגתא דתנאי (שם), דלרבי שמעון "היושב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה", ורבי שמעון ברבי הוסיף, "הרי הוא אומר רק חזק לבלתי אכול הדם וכו'", מה הדם שנפשו של אדם קצה ממנו הפורש ממנו מקבל שכר, גול ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן הפורש מהם יזכה לו ולדורותיו עד סוף כל הדורות. וביאר הערוך לנר, דהא דאוקמינן הכא בבא דבר ערוה לידו ופירש ממנו, היינו דווקא לרבי שמעון. אבל לרבי שמעון ברבי, כל עבירה שנוחר שלא לעשותה, נוטל עליה שכר.

דף מ ע"א

12) גמ', סליק וקנפיל מאיגרא לארעא. שיטת הבעל המאור בסנהדרין (יז: מדפי הרי"ף), דבעריות להנאתם ליכא לדין יהרג ואל יעבור, ואפילו בפרהסיא. דדווקא בנתכוונו להעביר על דת הוקשו עריות לרציחה. והקשה הרמב"ן (במלחמות שם), לפי זה, איך מסרו רב כהנא ורב צדוק נפשם למיתה על ביאת עכו"ם, הא הוי להנאת עצמן. לכך כתב, דבעריות אפילו להנאת עצמן יהרג ואל יעבור ואפילו בצינעא. והא דחשיב עריות, משום דהבועל ארמית קנאים פוגעים בו, והוי כחייבי מיתות כיון דשייך ביה מיתה. והריטב"א (כאן בעמוד א) הביא קשיית הרמב"ן, וכתב, דמייירי בפרהסיא דווקא, אבל בצינעא איתא בעבודה זרה (לו:): דליכא איסור דאורייתא, ואינו אלא מגזירת בית דינים של חשמונאי. ובחידושי הריטב"א פסחים (כה). האריך, דדעת הרמב"ם (פ"ה מיסודי התורה א-ד), דבגוונא דמותר לעבור, אם רוצה להחמיר על עצמו ליהרג ואל לעבור, הרי זה מתחייב בנפשו. אבל התוס' בעבודה זרה (כו:): ד"ה יוכל כתבו, דאם רוצה להחמיר על עצמו וליהרג רשאי. והנמוקי יוסף בסנהדרין (שם) כתב, דאם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש השם ולמסור עצמו אפילו למצוה קלה, כדי שילמדו ממנו הדור, והכי נמי יש לפרש בסוגיין, דמשום הכי מסרו נפשם שלא לעבור. ועיין באות הבאה.

13) גמ', שם. בקובץ הערות (סימן מח, ה), הוכיח מסוגיין לפי דברי הרמב"ן (באות הקודמת), דהא דבג' עבירות יהרג ואל יעבור, אינו משום דאמרינן שב ואל תעשה דלא שרי לדחות העבירה משום מצות פיקוח נפש, אלא דמותר להרוג עצמו בידיים, שהרי החכמים מסרו נפשם בידיים על מנת שלא לעבור. אמנם הביא, דבחידושי רבינו יונה (סנהדרין עד:): כתב, דלא מצינו בש"ס, דיהרג ואל יעבור כי האי דרב כהנא שרי להרוג עצמו בידיים משום ג' עבירות, ור' צדוק ורב כהנא סמכו על הנס, או שהיו יודעים שלא ימותו בכך, ואין ראוי להביא ראיה משם. ועיין בש"ך יו"ד (קנו סק"ג). ובמקנה בסוגיין. ועיין עוד בזכרון שמואל (סימן סה, ג).

14) גמ', אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב. ביאר בהגהות הרד"ל, דהא דתנן "ותלמוד תורה כנגד כולם", היינו נמי טוב לשמיים ולבריות, שמורה הוראה ומלמד תורה לאחרים.

15) גמ', שם. ביאר היעב"ץ, דאף דגבי שילוח הקן נמי כתיב "למען ייטב לך". מכל מקום, לא כתיב "על האדמה", ודלא ככבוד אב ואם דכתיב "על האדמה", ומיירי בשכר בעולם הזה.

16) תוס' ד"ה ויעשה מה שלבו חפץ, פי' רבינו חננאל חס ושלום שהותר וכו'. התוס' בחגיגה (טז). ד"ה ויעשה מה, ביארו לפירוש רבינו חננאל, דהא דקאמר "ויעשה מה שלבו חפץ", היינו שאחר שיצליח לשבור יצרו, מעתה יוכל לעשות מה שלבו חפץ באמת, ולא חפץ היצר המתגבר עליו. ודחו שם פירושו משום דלא משמע כן בסוגיא דחגיגה ומועד קטן (יז). ובתוס' הרא"ש (כאן) כתב, דבירושלמי משמע כפירוש רבינו חננאל. מיהו, נהי דלא הותר לו לעשות מעשה, מכל מקום הלשון "ויעשה מה שלבו חפץ" משמע דלענין עבירה קאמר, דהא הוכיחו מכאן דבדלא מצי כייף ליצריה מוטב שיעבור בדרך ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. והמהרש"א (בחידושי אגדות) ביאר, דגם לפירוש רבינו חננאל, הא ד"יעשה מה שלבו חפץ" קאי לענין עבירה, אבל הא ד"לכש שחורים ויתעטף שחורים" הוי כדי לכופ יצרו שלא יבוא לידי העבירה.

דבשליח לדבר עבירה אין השליחות בטילה. ובתשובה ע"ז תירץ, דכיון דהאיסור שמה תתגנה עליו, אם מחליט בדעתו שלא תתגנה עליו ליכא איסורא, וכיון דהאיסור תלוי בדעתו לית בה משום שליח לדבר עבירה. עוד תירץ, דמיירי כשאין יכול לקדשה בעצמו, דבכהאי גוונא ליכא איסורא לקדשה על ידי שליח. [וכדמצינו ברש"י (בראשית כו ב) ביצחק שנאסר לו לצאת מארץ כנען]. **ובעצמות יוסף** דייק מלשון **הרמב"ם** (פ"ג מאישות היט), דאינו איסור גמור אלא למצוה, שכתב, **"מצוה** שיקדש אדם את אשתו בעצמו יותר מעל ידי שלוחו". וכן דייק **בביאור הגר"א** (אבהע"ז לה סק"ב), **מרש"י ד"ה בהא**, שכתב **אם יכול לקדש בעצמו וכו' דמצוה** שיראנה וכו'. וכן הוכיחו **הטור והבית יוסף** (שם) מדברי רש"י, דבאין יכול לקדש בעצמו ליכא איסורא.

ה' גמ', ושילח מלמד וכו' ושילחה מלמד שהאשה עושה שליח. ביאר **הפני יהושע**, דהא דאיצטריך למילף ילפותא נוספת דהאשה עושה שליח, ולא יליף משליחות דאיש, דהא הוקשה אשה לאיש לכל דינין שבתורה. משום דלא נימא דדוקא בדידה שייך שליחות שמוסר לו הגט, מה שאין כן בדידה שאין מוסרת לו דבר, הוה ליה מילי דלא מימסרין לשליח. [עיי' גיטין כט.]. קמשמע לך, דדווקא השליח אין ממנה שליח אחר, משום דהוי מילי, אבל איהי מציא מנות שליח אפילו בכהאי גוונא. עוד תירץ, דמשליחות דאיש לא ידעינן אלא דשליחות מהני בדבר דאית ביה עשייה, דמהני עשיית השליח כעשיית הבעל דבר. אבל בשליחות קבלה דלא הוי שליחות על עשייה, אלא שתהא קבלתו כקבלתה דבעינן ונתן בידה, [וכמו שעושה אות לידה הארוכה] סלקא דעתך דלא מהני שליחות, וכדאייתא **במנחות** (צג): לענין סמיכה ירו ולא יד שלוחו.

ו' גמ', ושילח ושילחה מלמד שהשליח עושה שליח. כתב **הטור** (אהע"ז קמא), בשם **הרמ"ה**, דאף בנתנה האשה רשות לשליח קבלה למנות שליח אחר הוי מילי, ואין שליח קבלה עושה שליח אחר. וכן כתב **התוס' רי"ד** (בסוגיין). אבל **הרשב"א והריטב"א** כתבו, דכשנתנה לו האשה רשות לעשות שליח אחר מהני, והוכיחו **מגיטין** (סו): דבאומר אמרו שליח עושה שליח, וכן כשנתנה האשה רשות. **והמאירי** כתב, דמצי לעשות שליח אחר אף כשלא התנה כן אם הבעלים. **ובמרדכי גיטין** (סו"פ האומר סימן תכ) כתב, דשליח קבלה עושה שליח אחר וליכא בה חסרון דמילי, משום דדוקא כשאין הדבר נגמר על ידי השליח, כגון שליחות לכתובת גט, **כגיטין** (סו):, חשיב מילי, אבל בדבר שנגמר על ידי השליח כקבלת גט וקידושין לא הוי מילי. עוד הביא, **ד"ש אומרים**, דקבלת הגט חשיב מעשה. אמנם **בשיטה לא נודע למי** כתב, דאפילו למאן דאמר מילי מימסרין לשליח, מודה דשליח קבלה אינו עושה שליח, דשליח קבלה הוי שליחות מחודשת להחשב ידו כידה, ורק לשליח ראשון ידו כידה, ולא לשאר שליחים. **והרשב"א** כתב בשם **הרב אלברצלונג**, דאם עשו קנין על השליחות, מצי למיעבד שליח אחר, דקיבל את כח המשלח.

ז' גמ', שם. כתב **התוס' רי"ד**, דאין השליח עושה שליח אלא בשליח הולכה דיגרושין, דכיון דאין יכול לגרש אלא בגט זה, לא הוי מילי. אבל בשליח קידושין, כיון דיכול לקדשה בכסף, עיקר השליחות הוי מילי, ואין יכול לעשות שליח אחר. וכתב **הרדכי משה** (אהע"ז לה סק"ו), דבמסר לו טבעת שיקדש דווקא בה, מהני. **ובמרדכי** (סימן תקה) הביא בשם **הקדוש מראדוש**, דכל שליח הולכה בקידושין הוי מילי, ולא דמי לגט דיכול לגרשה בעל כרחו, אבל קידושין דבעינן דעתה השליחות חשיבה מילי. **ובמאירי** כתב, דנטתפקו רבותיו בשאר מקומות אי שליח עושה שליח. **ובשו"ת הריב"ש** (סימן רכ"ח) כתב, דאחר דילפינן לכל התורה דשלוחו כמותו, שפיר ילפינן מגירושין דהשליח עושה שליח.

ח' גמ', בקידושין מנלן. הקשה **באבני מילואים** (סימן לה ט') בשם **המהרי"ל**, אמאי בעינן לדין שליחות בקידושין, בשלמא בגירושין דבעינן נתינת הבעל ולא מהני "טלי גיטך מעיג" קרקע", בעינן למילף דאף נתינת השליח מהניא כנתינת הבעל, אבל בקידושין דלא בעינן מעשה נתינה, ומהני טלי קידושיין מעל גבי קרקע, מאי טעמא בעינן שליחות. והוכיח מכאן **המהרי"ל**, דאף בקידושין בעינן נתינה, ולא מהני טלי מעל גבי קרקע, דמקיש "הויה ליציאה". **ובעונג יו"ט** (קלו) תירץ, דאפילו נימא דבקידושי כסף לא בעי נתינה, מכל מקום בעינן ילפותא לקידושי שטר דבעינן בהו נתינה דבעל. **ובנתיבות המשפט** (רמ"ב א') כתב, דהא דבעי לדין שליחות בקידושין, היינו לדין האמירה, דאין האמירה לגילוי דעת בעלמא אלא הוי חלק ממעשה הקידושין. וכן כתב **הלחם משנה** (פ"א מגירושין ה"ט), דילפינן מ"כי יקח" דבעי אמירה דווקא.

ט' גמ', ואלא הא דתנן האומר לשלוחו צא תרום וכו' מנלן דשליח תרום. העיר **הפני יהושע**, אמאי הוצרך לאתויי סיפא דמתניתין "פחות עשרה וכו'", הא כבר מרישא שמעינן דין שליחות. ותירץ, דארישא איכא למימר, דכיון דזכות הוא לו,

לו לומר "מאה וארבע שנים", דכיון דאיכא עוד עשרה ימים משנת ק"ד, צריך לחשבם אף שאינה שנה שלימה, כמו שחשב מ' שנה לחלה אף דאין שלמים, שהרי נתנה תורה בו או בו' סיון, וליכא מ' שלימות. ומשני, דקסבר יובל מתחילתו משמט ולא מיום הכיפורים, וכדעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא, דאמר במסכת ראש השנה (ח:): דמראש השנה חייל יובל. **ובתוס' הרא"ש** כתב, דהא דקאמר "קסבר וכו'" לאו דווקא, דלית מאן דפליג עליה, וכפירוש רש"י **ד"ה מתחילתו**.

יג' גמ', אמר רבי יוחנן ופסול לעדות. הרי"ף **בפסחים** (טז. בדפי הרי"ף), אסוגיין דעם הארץ פסול לעדות, מהא דאייתא **בחגיגה** (כב.), "כמאן מקבלינן סהדותא האידינא מעם הארץ וכו'". ותירץ, דהתם מיירי בעם הארץ דליתיה במקרא ובמשנה, אבל בדרך ארץ ובמצוות איתיה, ולא חשיד אשבעתא וגולנותא, והכא מיירי בעם הארץ שאינו בדרך ארץ וחשוד על גול ושבועה. **ובביאור הגר"א** (ח"מ לד סק"ו) הביא מדבריו מקור לפסק **השלחן ערוך** (שם סעיף יז), דאין מקבלין עדות מעם הארץ, אלא אם כן הוחזק שעוסק במצוות ובגמילות חסדים ונודג בדרכי הישרים. **אבל הרא"ש בפסחים** (פ"ג ס"י) הקשה על הרי"ף, ומסיק, דלהגמרא בחגיגה אפילו מעם הארץ שאינו בדרך ארץ, מקבלין עדות משום איבה. וכן מבואר **ברש"י בחגיגה** (שם) **ד"ה כרבי יוסי**, דכיון דחשו משום איבה, התירו לקבל מהם עדות.

יד' תוס' ד"ה ויש אומרים, פירש הקונטרס וכו' וקשה וכו' משמע דלאחר אין קפידא. **בהגהות היעב"ץ** תירץ דברי רש"י, דביושב בשוק ואוכל אין גנאי, ורק כשהולך ואוכל תוך כדי הילוכו גנאי הוא. **ובכסף משנה** (פ"א מעדות ה"ה) תירץ, דכשיש אנשים רבים בשוק הוי גנאי, אבל כשהם מועטין מגונה ככלב, ורק לתלמיד חכם אין ראוי.

טו' בא"ד, ורבינו תם פירש וכו' היינו שאוכל סעודה בפת. **הרא"ש** (סימן סה) הביא פירוש רבינו תם "דהאי אוכל בשוק היינו כשאוכל שם סעודתו. ודייק **הבית יוסף** (ח"מ לד) דדעת הרא"ש, דלא כתוס' דרק בסעודת פת הוי גנאי, אלא אף כל קביעות סעודה אפילו בלא פת, גנאי הוא. אמנם **בקרוב נתנאל** (אות ל') כתב, דאף לדעת הרא"ש לא מיירי אלא בסעודת פת.

פרק האיש מקדש

דף מא ע"א

א' מתני', האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו. ביאר **המהרי"ט**, דנתחדש בסיפא דמתניתין, דאף באב איכא מצוה בו יותר מבשלוחו. **והשיטה לא נודע למי** ביאר, דהרבותא היא דכשהיא נערה אינה מתקדשת אלא בקבלת אביה, ולא על ידי עצמה, וכדאייתא **לקמן** (מד.). **והמרומי שדה** ביאר, דנתחדש, דלא חשיב חוב לבת ומשום הכי יכול לעשות שליח לקבל קידושיה שלא מדעתה, וכדכתב ר"ת **בתוס' לעיל** (ה). **ד"ה שכן**, דכיון שאב במקום בתו קאי אין זה חשוב בעל כרחו, שהוא מדעתו של אב.

ב' גמ', אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו. ביאר **הר"ן** (טז: מדפי הרי"ף), דהוי מצות פריה ורבייה. וקא משמע לן מתניתין, דאף באשה איכא מצוה בה יותר מבשלוחו, אף דאינה מצווה על פריה ורבייה, כל מקום מקיימת מצוה במה שמסייעת לבעל לקיום מצוותו. **ובחודשי אנשי שם** (בדפי הרי"ף שם), הקשה, דלא מצינו מקור לטיוע זה. **והמקנה ביאר**, דהמצוה דידה הוי משום "שבת", כדכתבו **התוס' בגיטין** (מא:): **ד"ה לא תהו**.

ג' גמ', כי הא דרב ספרא מחריך רישא וכו'. הקשה **בשלחן ערוך הגר"ז** (סימן ר"ג קו"א אות ב'), מאי ראייה מכבוד שבת לשאר מצוות, דהתם אינו משום דמצוה בו יותר מבשלוחו, אלא מדיני כבוד השבת הוא שיטרח גופו במצוה, וכדכתב **הרמב"ם** (פ"ל משבת ה"ו) "אף על פי שהיה אדם חשוב ביותר וכו' חייב לעשות דברים שהם לצורך שבת בגופו שזהו כבודו", כלומר זהו כבוד השבת. אמנם **בביאור הלכה** (סימן רג) ביאר, דאין כונת הרמב"ם דהיינו כבוד השבת, אלא דהוא כבוד האדם החשוב ואין בוזה חשש משום "זקן ואינה לפי כבודו". והגר"ז תירץ, דאמנם פעולה אחת חייבים לעשות מדינא משום כבוד שבת, אבל הא דרב ספרא ורבא היינו דאף אחר שכבר עשו פעולה אחת בגופם, נהגו להכין בגופם אותו המין שקיימו בו עונג שבת. ומינה מוכח דבכל המצוות מצוה בו יותר מבשלוחו.

ד' גמ', איכא דאמרי בהא איסורא נמי אית בה. הקשה **בשו"ת נודע ביהודה** (קמא אהע"ז עו), כיון דאין שליח לדבר עבירה, איך חלין הקידושין על ידי שליח, הא עבד איסורא. ואף דאינו אלא איסור דרבנן, הא אף בהא אמרינן אין שליח לדבר עבירה, כמבואר **במשנה למלך** (פ"ב מרוצח ה"ב). ותירץ, דיש להוכיח מכאן

ושליחות בפסח.

טו גמ', וכי כל הקהל שוחטין והלא אין שוחט אלא אחד. ביאר בתוס' הרא"ש, הא דקאמר "אינו שוחט אלא אחד", היינו כדדריש בחולין (כט.), "תובח", שלא יהו שניים שוחטין זבח אחד. **ובקובץ שיעורים** (בבא מציעא אות ח') הוכיח מהכא, דבכל שליחות בתורה אין המעשה עצמו מתייחס למשלח, אלא ההחלטה מועילה עבורו, דאם כן יחשב כב' שוחטים כאחד. ובספר **לקח טוב** (להגרי"י ענגיל סימן א') דחה ראייה זו, דאף אי נימא דהמעשה עצמו מתייחס למשלח, לא יחשב כאילו ב' שוחטים כאחד, אלא דהמעשה כולו מתייחס כלפי כל אחד ואחד מהמשלחים, וכאילו רק המשלח שחט. עוד תירץ, דאין קפידא בב' שוחטין כאחד אלא באוחזין הסכין ביחד, אבל מה שהמעשה מתייחס לאחר לא חשיב כב' שוחטין.

טז תוס' ד"ה נפקא ליה, בתוה"ד, דבחטאת כתיב אותו אפילו בעל כרחו. כתב **המהרש"א**, דצריך להפך הגירסא, "דבחטאת לא כתיב אותו כו' דאי איתא לקמן אן מקריבים אותו בעל כרחו וכו'". וביאר, דהכי מסתברא טעמא טפי, דבמקום דאין כופין אותו ביה תליא מילתא, ויכול נמי לעשות שליח, אבל היכא דכופין אותו לא תליא ביה מילתא, ואינו יכול לעשות שליח. והקשה **הקרני ראב"ה**, הא מבואר בתוס' **יבמות (פז): ד"ה רבי מאיר, ובתוס' כריתות (יב). ד"ה או, דטעמא** דאין ממשכנין חייבי חטאות, משום דודאי יביאו חטאתן כדי להתכפר, אבל אי חוינן דלא ניהא להו בכפרה אף בחטאת ממשכנין. **ובשו"ת חתם סופר (ח"א אר"ח קעו),** הגיה בדברי התוס' "דבחטאת לא כתיב אותו **לרצונו**", וביאר, דבחטאת לכשיגיע זמן כפייה, מעשין אותו בעל כרחו, ולא בעי רצונו, ודווקא בעולה צריך לומר רוצה אני משום דכתיב "אותו" לרצונו, וכיון דהוה בעל כרחו טפי מעולה איתא בשליחות טפי, כפירכא דלעיל מה לגירושין שכן ישנן בעל כרחו.

יז גמ', אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה וכו'. הר"ן (גיטין יב. מדפי הרי"ף) הביא דעת הרי"י **מיגש**, דלקבלה הוא דלא מצי למיהוי שלוחו, אבל להולכה מהני. וביאר בשם **הרמב"ן**, דשליח הולכה הרי הוא כשליח דעלמא, ושליחות דעלמא מהניא בעבד, אבל שליחות קבלה דהיא שליחות מחודשת בגירושין אין שייך בעבד. וביאר **האבני מילואים (לה ט),** בטעמו של הרי"י מיגש, שאין האמירה פועלת בגירושין אלא הגט הוא המגרש ובו כתוב לשון בעל איך הוא מגרש אותה, ולפיכך, עבד יכול להיות שליח להולכה, דאינו צריך שיאמר הרי זה גיטך מן התורה, ובוה עבד נמי נעשה שליח על גוף הנתינה, דאינו עושה מעשה גירושין אלא שליחות לנתינה. אבל נכרי דליתיה בשליחות כלל בשום מקום, אפילו לנתינה אינו שליח, ואנן בעינן נתינה מן הבעל. ושליחות לקבלה דהשליח עושה מעשה גירושין ליתיה בעבד דאינו בר כריתות. **ובברכת שמואל (גיטין סימן לד'),** דייק כן מדברי **הרמב"ם** (פ"ב מגירושין ה"א) שכתב, דאין צריך לשליחות הולכה בגירושין אלא כדי שלא תקח בעצמה, דכתיב "ונתן בידה".

יח גמ', שם. בתוס' ר"ד (גיטין כג): כתב, דיש אומרים, דבעבד דידיה וידיה מהני, דיד עבד כיד רבו, וליכא חסרון משום אינו בתורת גיטין וקידושין אלא במינוי השליחות. ודחה דבריהם, דאפילו בעבד דידיה לא מהני משום דהוי חסרון בעצם מעשה הגירושין.

יט רש"י ד"ה תרומת תרומה, ליאסר לזרים. ביאר **המרומי שדה**, דכוונתו, דאף למאן דאמר דעכו"ם איתיה בתרומה דנפשיה, אינה תרומה גמורה, ולא חלה אלא ליאסר לזרים, אבל זר האוכלה אינו חייב מיתה, וכן אין תרומתו פוטר טבל של ישראל.

מהני מדין זכין לאדם שלא בפניו, וזכייה אינה מטעם שליחות. אבל מסיפא דפיתח או הוסיף עשרה תרומתו תרומה, אף דאיכא צד חובה לבעלים, מהני. מוכח, דאיכא דין שליחות בתרומה ומהני דיאמר לו בהכי אמדתיך דיחשב שלוחו לכך. אמנם **בקצה"ח (רמ"ג ח')** ביאר בדעת **הרשב"א בנדרים (לו).** דסבר, דלא מהני הפרשת חלה ותרומה מדין זכין, דזכין לאדם אמרינן ולא זכין מאדם, והכא אינו זוכה לו דבר, אלא שמפקיע ממנו כדי לתקן את הכרי.

י גמ', ואם אינו יודע דעת הבעלים תורם בבינונית אחד מחמישים. בדרך אמונה (פ"ד מתרומות ס"ק ס"ח), הביא מספר **שערי צדק** (פ"ד מתרומות), שאם יכול לשאול את בעל הבית צריך לשאלו. אבל **המשנה ראשונה** (שם משנה ד') כתב, דאין צריך לשאלו וסמכינן על הרוב. ואף דבאפשר לברר לא סמכינן אחזקה, רובא עדיף, וסמכינן עליה אף בדאיכא לברורי.

דף מא ע"ב

יא גמ' משום דאיכא למיפרך שכן ישנה במחשבה. פירש **רש"י ד"ה במחשבה**, נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. אבל **הרשב"א בגיטין (לא):** פליג, וכתב, דלעולם בעי מעשה הפרשה, והא דמהניא במחשבה היינו שלא הוציא בפיו שם תרומה, ופליג שם אבא אלעזר ב"ג, דאין צריך כלל הפרשה. **והריטב"א (כאן)** כתב, דלא פליגי אבא אלעזר ב"ג ורבנן אלא בתרומת מעשר, אבל בתרומה גדולה מודו רבנן דסגי במחשבה.

יב רש"י ד"ה שכן ישנן במחשבה, בתוה"ד, גמר בליבו לומר שור זה עולה וכו'. **באפיקי ים (ח"א סימן כד י'),** הוכיח מדברי **רש"י**, דאפילו כשגמר בלבו להוציא בשפתיו, מהניא המחשבה לתפוס הקדושה. **והטורי אבן (חגיגה י.)** כתב, דלא מהני ככהאי גוונא לחול במחשבה, ונהכא שאני, שגמר בלבו שיהא שור זה עולה, אלא דבעי להוציא בשפתיו. אבל במקום שדעתו שרק אם יוציא בשפתיו יקדש אין קדוש במחשבה].

יג רש"י ד"ה מנלן, דשלוחו של אדם כמותו לשחיטת קדשים. הקשה **הפני יהושע**, דאי נימא דכל שחיטת קדשים מהני מטעם שליחות, היאך מקבלים קרבן מנכרי והא אין שליחות לעכו"ם. ותירץ, דגזירת הכתוב דמקבלים קרבן עכו"ם, ואף דלית ביה דין שליחות, אבל בישראל בעי לדין שליחות. אבל **המנחת ברוך (סימן יד)** כתב, דדין בעלים בשחיטה אינו לעיכובא אלא למצוה, ולעולם נרצה הקרבן אף בלא דין שליחות, ודלא כמו שהביא **האור שמח** (פ"א ממקואות ה"ח אות יא) בשם **האור זרוע**, שנקט שדין בעלים בשחיטה הוא לעיכובא בהכשר הקרבן, וכן כתב **הנודע ביהודה** (קמא אהע"ז עו, עז).

יד גמ', והא דתנן חבורה שאבד פסחה וכו'. הקשה **הריטב"א**, למה לי קרא דמהני שליחות בשחיטת פסח, הרי זכות הוא לו, וזכין לאדם שלא בפניו. ונלשיטתו **לקמן (מב).** דזכייה לאו מטעם שליחות]. ותירץ, דשאני הכא דהוי מידי דמצוה, וניחא ליה לאינש למעבד מצוה בגופיה ומשום הכי חשיב חובה. ואף דעשאו שליח, וגלי דעתיה דניחא ליה, דילמא גזירת הכתוב הוא שיעשנה בגופו ולא על ידי אחרים שיוכו לו, וכיון שכן מנלן דשלוחו כמותו. עוד תירץ, דמדין זכייה, יכול למחות אחר שחיטה, לכי שמע, ואנן חוינן דלא מצי הדר ביה, כדמוכח ממתניתין דאייתנין הכא, שאם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והם אוכלין עמו, והא לא אפשר אלא מדין שליחות. וביאר, דהיינו דמיתנינן הא מתניתין, ולא מיתנינן כמה מתניתין אחרות דאיכא התם, שיכול לעשות שליח לשחיטת פסחו. אבל **בתוס' הרא"ש** כתב, דכל זכייה הוי מטעם שליחות, ולכך איצטרין קרא דמהני זכייה

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרה היומית" בעיון!!!

זמני השיעור בדרה היומית בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>